

ten tot den van Exam- de kerkvis- van gekomen van censuur r vroeger de en is), zulles aalden tijd."

g geeft het aanleiding, aan, te vra- f bij ons de t sluiten der n?" Waarop

er tegen hen n. »Pietas" t van »onze der Synode a tijd dat er ven als Sy- ene valsche erlei macht en; en van ant, is zelfs and gezien; de en aan- le niet al- aan moeten er bewaring eid, de bij- ndidaten tot ij Synodale e hun voor- eal mij be- ridgen van anderen hun

t reeds aan- en den de bepaling putaten" te

z zijn diege- ne bepaalde eid, of wel en, uitnaam richten. En konstig het of Consisto- Deputaten. eerle aard: en angele- n de Classe n afgevaar- e naam van ynde gege- ndelen van den worden n, waar hun toegestaan; n van Cor-

adenten een lan met be- nog bijge-

le Deputa- twee jaren titus in zijn er ten on- en-regenten macht hun 11) hebben oodige ver- ge beschrij- rrijver over erd."

ling, waarin band tegen r verdedigt, ezwaar, dat : titels, ran- den, o. a. ke Deputa- dit slechts n predikan- : bijzondere angewezene arin ervele enen zijn), ar nadere lers blijven e opgeleest. (Deel IV,

r vaste en Visitatoren e colleges macht en

a, dat de regeling of ons vader- rping mis- had heeft geworpen. regel, en kerkelijke ets derges- assale of algemeen, ie, als de annemen, a aan alle van paus- n afkeer- en gebeu- val van de regel kerkelijke ar zijnde nen, daar- oor dege- sch alleen o cens uit en door dreigend g of mis- en de orkomen, n, tot dat samenge- ook wel geroepen.

3°. Eindelijk heeft het ook wel kunnen ge- beuren, dat Classicale of Synodale Deputa- ten gezonden zijn om dat bijzondere werk volgens besluit der Classe of Synode uit te voeren; hetgeen dan echter niet mede- brengt, dat hun eene bijzondere kerkelijke macht of kerkelijk ambt of kerkelijke rang wordt toegekend, maar alleen inhoudt, dat zij tot deze of die bijzondere bemoeiing door de kerkelijke macht afgevaardigd of gezonden zijn.

«Dit alles blijkt ten duidelijkste uit onze Kerkenordening en kerkelijke practijk, waarin de bemoeiing der visitatoren aldus omschre- ven wordt; waarnaar die der Deputaten en Correspondenten van Synode of Classe, ge- lijk men ze thans noemt, bij analogie moet worden afgemeten. Kerkenordening en prac- tijk erkennen geene kerkelijke vergaderin- gen die met kerkelijke macht zouden be- kleed zijn (n.l. vaste en gewone macht) buiten den Kerkeraad, de Classe, de Pro- vinciale Synode en de Nationale Synode; en in het algemeen geene besturen, amb- ten, enz., of hogere bestuurders en gezag- hebbers, over de kerken, de Kerkeraaden, de Classen, de Synoden, de dienaren en de ouderlingen; n.l. die eene bepaalde, eigen- aardige, algemeene en blijvende macht zou- den hebben naar kerkelijk recht of uit kracht van eene bijzondere roeping. And- ers zouden sommige dienaren verheven worden tot bisschoppen of tot blijvende inspecteurs of voorzitters; waarvan onze kerken zoo afkeerig mogelijk zijn, gelijk onmiskenbaar blijkt uit de overal gevolgde practijk en uit Art. 1 van de Kerken- ordening (n.l. in de oudste redactie, van 1571; steeds onveranderd gebleven, maar in de redactie van 1619 Art. 84 geworden). Geene kerk zal over eene andere kerk, geen dienaar over eenen anderen dic- naar enz.

«Maar laat ons deze zaak nog met een paar vergelijkingen nader verklaren. Als een dienaar of ouderling door den Kerkeraad gezonden wordt om een van zijne mede- dienaren of mede-ouderlingen iets aan te zeggen of op te leggen, dan brengt dit niet mede, dat hij daardoor verheven wordt of zich verheft boven zijnen mede-dienstknecht, of dat hij geacht wordt met een nieuw ambt van bisschoppelijkheid en hoogheid bekleed te worden, of dat eene nieuwe en bijzondere kerkelijke macht wordt ingevoerd. Desge- lijks, als de leden der gemeente, op voor- gang van den Kerkeraad, met hem en als het ware in hem een lid excommuniceren, dan brengt dit niet mede, dat zij zichzelf een eene hoogheid of heerschende macht over hunne broeders toekennen.

«Evenwel (is dan verder de tegenwerping) er worden niet slechts Deputaten en Visi- tatoren der Classen voor een korten tijd tot die bijzondere werkzaamheid aangesteld, maar telkens voor een jaar.

«Antwoord: 1°. In sommige Classen zijn dezelfde personen Deputaten en Visitatoren. 2°. Waar zij onderscheiden worden, heeft men zelden Deputaten die voor een jaar worden aangesteld; maar ik weet, dat dit hier en daar slechts geschied is, als er eene overstellende menigte van zaken was, en de Classe niet zoo dikwijls kon bijeenkomen, als de toen overvloedig voorkomende zaken van minder belang wel vorderden. Daarom heeft men toen aan die Deputaten, acht of zes of tien (naar de grootte der Classen), eene beperkte macht toegestaan met be- trekking tot eenige bepaalde zaken. 3°. Wat er in dit opzicht ooit naar goedvinden ge- geschied is of heeft kunnen geschieden, een bijzonder en gewoon kerkelijk ambt en eene bijzondere macht is er toch nooit door ge- vestigd. Zoodat er geene oorzaak is, waarom het Classicaal en Synodaal bestuur zelf (waaromtrent ik, sterker dan iemand, alle misbruik afkeur) door den hier bestreden schrijver en door zijne geestverwanten op ééne lijn zou geplaatst worden met de men- schelijke en anti-Christelijke scheppingen van paus of van bisschop."

In de laatst aangehaalde verhandeling wordt, ter plaatse waar over de uitvoering van Synodale besluiten gesproken wordt, ook melding gemaakt van de uitvoering door middel van daartoe aangewezen Deputa- ten (Deel IV, blz. 218), en in de reeks van dan volgende vragen komt ook deze voor:

«Of het, bij geschillen tusschen een Ker- keraad en kerken, of tusschen een Dienaar en eene kerk of een Kerkeraad, welke ter Synode gebracht zijn, beter is, dat die be- eindigd worden door enkele met Synodale macht voorziene Deputaten, dan dat zij be- eindigd worden door de Synode zelf?

«Antwoord: Neen; wanneer zulks geschie- den zou na het sluiten der Synode, zoodat die afgevaardigden niet aan de Synode, ter- wijl zij nog bijeen was, zouden kunnen rap- porteren. Indien echter het oordeel der afgevaardigden tijdens de zitting der Synode opgemaakt werd, zoodat het zonder de goedkeuring der Synode de kracht eener uitspraak niet zou hebben, schijnt dit wel minder gevaarlijk te zijn, naar ik geloof toch niet dat het beter is. Hier is dan toe te passen Spreuk XI: 14: De behoudenis is in de veelheid der raadslieden."

Eindelijk, in de verhandeling over de zen- ding, wordt, na de aanwijzing dat de zending natuurlijke van de kerk moet uitgaan, maar dat kerken, die Classicaal of Synodaal ver- bonden zijn, ook wel gezamenlijk mogen zenden, onder andere vragen ook nog deze gesteld (Deel IV, blz. 325): «Of het enkel de Nationale Synoden of hare bijzondere Deputaten zijn, onder wier directie alle zen- dingen geschieden moeten (b. v. de Neder- landsche en in uit Nederland)?" Ook al is het antwoord op die vraag wel wat lang, het zal hier toch maar geheel worden op- genomen, deels om niets terug te houden van hetgeen Voetius over Deputaten schreef, en deels ook om hetgeen over den toestand

van voor twee en eene halve eeuw daarin voorkomt.

«Antwoord: Dat sommigen dit wel wil- len of voorstaan, heeft men soms kunnen merken. Wij voor ons zijn van oordeel, dat het niet ongeoorloofd is, het te laten geschieden door de Nationale Nederlandsche Synode, of door de Provinciale Synoden en hare Deputaten, wanneer zulks geschikkelijk kan, tot meerdere zekerheid. Maar ik zie geen bewijs, dat het niet zou kunnen ge- schieden door de Kerkeraaden of de bijzon- dere Classen (voor welke het wegens om- standigheden van plaatsen, tijden en betrek- kingen op de overheid het gemakkelijker, het geschikt en het veilig is). Naar Oost- en West-Indië is tot dusver voor de zending- gen gezorgd door den Kerkeraad en de Classe van Amsterdam of hare Deputaten, of door den Kerkeraad en de Classe van Middelburg; omdat aldaar Kamers zijn van de Oost- en West-Indische Compagnie, en dus die Kerkeraaden en Classen, meer dan andere, uit de eerste hand en van nabij kennis kunnen hebben van de kerken en plantingen. Men heeft wel eens gemeend, dat voor de zendingen uit ons vaderland, en bepaaldelijk voor die naar de beide Indiën, naar Rusland, naar Turkije en naar andere oostersche streken, door alle Parti- culiere Synoden (aangezien de vaste en ge- wone Nationale Synoden niet gehouden worden) door middel van hare Deputaten moest gezorgd worden. Maar wij ontken- nen, dat dit overeenkomstig een blijvend Goddelijk of menscheijk recht zou zijn. Immers, er zou meer bezwaar en last aan verbonden zijn. En men zou wel kunnen zeggen, dat de Deputaten van alle Synoden niet meer nauwkeurigheid, dan ééne enkele Classe of hare Deputaten, kunnen letten op de ge- schiktheid en de gaven, die bij de uit te zenden personen noodzakelijk vereischt wor- den, als b.v. vroomheid, geleerdheid, wel- sprekendheid, voorzichtigheid, ijver, wak- kerheid, en begeerte om geen moeite te ontzien. Maar dat de Deputaten van alle Particuliere Synoden hierop nauwkeuriger kunnen of moeten letten, brengt nog niet mede, dat het zoo zou zijn of is. Immers, de Deputaten der Synoden zijn niet altijd uitne- mender dan de meeste andere Dienaren; daar het toch nu en dan mogelijk is, dat zij door middel van ongeoorloofd solliciteeren, aanzoeken en kruipen de meerderheid der stemmen voor hunne verkiezing of deputa- tie vooraf voor zich in beslag nemen, zoo- dat anderen, die veel waardiger zijn maar die op zoo onwaardige wijze niet willen solliciteeren en aanzoeken, worden voorbij- gegaan. De ondervinding, die ik door veel dat ik heb waargenomen verkregen heb, heeft mij geleerd, dat predikanten, die juist niet bijzonder geleerd zijn, en die niet zeer aan hunne gemeente gehecht zijn, en die niet veel doen om hunne gemeente zowel door het Woord, in het openbaar en in het bijzonder, als ook door bestuur en opzicht te weiden, en die ook weinig bezig zijn om door bijzondere studien en overdenkingen den tijd uit te koopen, doorgaans jacht maken op com- missien en deputatien, om dan hunnen arbeid, waarvan zij in hunne eigene gemeente zich onthouden, voor andere kerken en Classen aan het behandelen van kerkelijke zaken en aangelegenheden te besteden. Men zal misschien vragen, welk belang Dienaren van dat slag er bij hebben, om deputatien en commissien zoo begeerig na te jagen, en met al dien arbeid en die moeite zich te belasten. Ik antwoord: wat zulk een Dienaar daarmede wint, is eene zekere eere, een voor- deel en een genoegen. De bedoelde eere (n.l. oogenschijnlijk) bestaat hierin, dat hij zonder billijke klacht en verontwaardiging van zijne gemeentelieden op eene voegzame wijze van zijne kerk kan afwezig zijn, en vacantie kan hebben van het gewone werk, dat hij door prediken en catechiseren en huisbezoek, vooral van zieken en bedroefden, aldaar anders zou te doen hebben. Het voordeel bestaat hierin, dat hij de kosten uitspaart, die hij te huis voor zijn levenson- derhoud zou te besteden hebben, daar deze afvaardiging en reize hem niet op kosten te staan komt; terwijl buitendien zijne hand of beurs wel eens met een geldstukje verrijkt weêr teluis komt. En het genoegen, waar hij zich dan in verblijden kan, bestaat hierin, dat hij het genot heeft van te reizen en veel menschen en plaatsen te zien; dat hij rusten kan van den last, die voor denken zoo loodzwaar is, n.l. van den last van het prediken en van al wat verder in de ge- meente te doen is; en dat hij vrij is van de verspiende oogen dergenen, die in zijne eigene gemeente op al wat hij doet en op al wat hij verzuimt dikwijls zeer nauwkeu- rig letten. Dit alles zeggende, wil ik het echter geenszins toegepast hebben op vrome, geleerde en bekwaame Dienaren, die tot dien oogst van deputatien wetiglijk uitge- stooten worden, en die dan dien last niet weigeren, uit vrees dat hij soms aan anderen worde opgelegd, die niet met getrouwheid en met eene onvergrijpelijkheid het wel- zijn der kerk zouden bevoorliden en hare schade zouden afwenden.

«Er zijn er ook, die meenen, dat het bepaaldelijk de Deputaten der Particuliere Synode zijn, die op eene aan het Syno- daal ressort grenzende plaats de zending tot planting eener kerk, of ook wel hare planting zelve, te bezorgen hebben. Van dat gevoelen waren blijkbaar eenige Deputaten van de Zuid-Hollandsche Synode in het jaar 1629, gelijk het volgende ver- haal kan toonen. Toen de stad »Hertog- enbosch door het leger van de Republiek was ingenomen, vroegen de H.H. Gedeputeerden te velde, die vanwege de Generale Staten door den Raad van State waren afgevaardigd en die toen te »Hertogenbosch vertoefden, dat er eenige Dienaren zouden geleend worden, om te helpen bij het zorgen voor de zaken der religie, en bij het op- amelen, formeeren en constitueeren van de destijds verdwenen kerk. De vier, die ge- vragd werden, zijn toen gezonden, ieder

door zijne eigene kerk, n.l. Bernh. Bushof van Utrecht, Johannes Spilwardus van Gorinchem, en de twee naasten buren van »Hertogenbosch, Moringius van Bommel en Gisd. Voetius van Heusden, welke twee ook in het leger dat »Hertogenbosch be- legerde gediend hadden, eerst Moringius gedurende eenigen tijd, en daarna Voetius tot op den dag der overgave. Aan die vier werd als vijfde nog toegevoegd Con- radus Mirhinius, die reeds vele jaren als veldprediker gediend had bij de H.H. Gede- puteerden te velde. Toen nu deze vijf Dienaren, door proclamatie, door bijzondere toespraken en bezoeken vooral van de toen zeer talrijke zieken en stervenden, en door hulpbetoon aan behoeftigen, met veel moeite eenige heugselen eener kerk ver- kregen hadden, en voorts de meeste nieuwe burgers en inwoners, die in Holland en in andere deelen van de Republiek de Gere- formeerde religie beleden hadden, aanvan- kelijk kenden en konden beoordeelen, heb- ben zij vijf ouderlingen en vier diakenen in dienst gesteld, waartoe alle leden van Gere- formeerde kerken, die tot nog toe elders de religie beleden hadden en nu te »Hertog- enbosch woonden, tot stemming en ver- kiezing waren opgeroepen. Deze zending om den eersten en voorloopigen dienst in die stad waar te nemen en om de kerk te verzamelen, was naar het oordeel van een der toenmalige Deputaten der Zuid-Hol- landsche Synode niet »ordelijk toegegaan; daar dit, zijna inzien, geheel toekwam aan de Synode, dat is aan de Deputaten der Synode, die (naar zijne meening) de Synode representeren. Nadat hij twee zij- ner mede-Deputaten tot zijn gevoelen had overgehaald, leverde hij eene remon- strantie in bij de Generale Staten, waarin hij zijn gevoel en zijne zaak uiteen- zette, in de hoop dat dit enige ver-andering zou teweegbrengen. Maar daarin is hij toen teleurgesteld. De Dienaren, die toen te »Hertogenbosch werkzaam waren, hebben niet den pas geconstitueer- den Kerkeraad het recht en de reden van hunne zending gehandhaafd. Immers was het eene zaak, die, naar goddelijk of ker- kelijk recht, aan de Deputaten der Zuid- Hollandsche Synode als zoodanig, volgens de Kerkenordening der Nederlandsche ker- ken, in 1586 op de Haagsche Synode en bij vernieuwing in 1619 op de Dordtsche Synode geredigeerd, niet toekwam. En ook zijn er op Zuid-Hollandsche Synoden nooit bijzondere besluiten genomen, volgens welke in eene op den vijand veroverde plaats buiten Holland door de Deputaten der Zuid- Hollandsche Synode eene kerk zou te planten zijn, of de voor die planting nood- ige zending door hen zou te bezorgen zijn. Waarom zou dit ook meer toekomen aan de Deputaten der Zuid-Hollandsche Synode, dan aan de Deputaten der Geldersche Synode, welke de eerste provincie der Repu- bliek is, en even dicht bij »Hertogenbosch als Zuid-Holland. En (om een persoonlijk argu- ment te gebruiken), indien die zending of plan- ting aan de Deputaten der Zuid-Hollandsche Synode als zoodanig toekwam, had men al- thans geen bezwaar moeten maken tegen mijne zending en planting; immers ik was toenrijt Deputaat van dezelfde Synode; ik was bovendien na de laatste Synode voor den leger- dienst afgevaardigd door de Classe van Gorinchem (die onder de Zuid-Hollandsche Classen toen aan de beurt was om een van hare Dienaren daartoe te zenden); en ik had tot de overgave der stad toe dienst gedaan bij dat gedeelte van het leger, dat onder het bevel stond van Graaf Willem van Nassau, veldmaarschalk bij de Repu- bliek en commandant of bevelhebber van de vesting Heusden en van de omleggen- fort en vestingwerken. Ook moet hier worden opgemerkt, dat de Zuid-Hollandsche Synode, in de maand Juli van het jaar 1629 te Leiden gehouden, naar den toenmaligen stand der belegering op goe- den grond en als het ware met open mond hopen dat »Hertogenbosch in de macht der Republiek zou gebracht worden, be- sloten heeft, dat de invoering der Gerefor- meerde religie, met uitsluiting van het paus- doe, tijdig moest worden aanbevolen; waar- toe zij aan mij, die als Deputaat der Synode volgens de gewoonte toen tegenwoordig was, opgelegd heeft, om met toevoeging van een predikant van de Classe van Gorinchem, uit naam der Synode zulke aanbeveling te doen aan den Prins van Oranje en aan de Gedeputeerden te velde (die de capitulatie, d. i. de voorwaarden van de overgave der stad, zouden te regelen hebben); gelijk ik dan ook, met geloofs- en lastbrieven toe- gerust, na het sluiten der Synode bij iedere gelegenheid aanstonds gedaan heb. Er was toen aanleiding, dat deze Synode de zorg voor zending en planting aan de Deputa- ten der Synode zou hebben opgedragen; of dat de Synode, indien zij zich bewust was dat zulks volgens regel of gewoonte aan de Deputaten toekwam, hen althans zou vermaand hebben, om als de gelegenheid er zijn zou daarop te letten en wakker te zijn. Maar aangezien de Synode toen geen van beide gedaan heeft, zie ik niet, met welk recht één van de Deputaten der Synode, die al het in diezelfde Leidsche Synode verhandelde als praeses bijgewoond en geleid had, op eigen gezag tegen de Bosche zending en planting zooveel inge- bracht heeft, ten einde op één van die beide werkzaamheden of op beide voor zichzelf en voor zijne mede-Deputaten aanspraak te maken. In zine bij de Generale Staten in- geleverde remonstrantie trachtte hij aan- nemelijk te maken, dat hetzelfde recht, dat in zulke aangelegenheden bij den Roomschen paus en den bisschop is, nu bij de Synode is, welke de plaats van paus en bisschop inneemt. Maar waar zijn de kerkelijke ordonnantien en de Synodale besluiten, die de steden van Brabant en van andere na- burige provincien kerkelijk inlijven bij de Zuid-Hollandsche Synode, en aan haar onderwerpen; zoodat de Synode bij de

reformatie en bij hare voortplanting zou te doen hebben, wat de paus doet bij de voortplanting van het pausdom? In ieder geval is die inlijving en onderwerping van de kerken in de stad en den lande van »Hertogenbosch noch door de kerken noch door de overheid aan de Zuid-Hollandsche Synode toegekend; gelijk reeds hieruit blijkt, dat de kerk van »Hertogenbosch, na hare formeering en constitueering, toegevoegd en ingelijfd is, niet bij de Zuid-Hollandsche, maar bij de Geldersche Synode; en dat, toen de vrede van Munster tusschen den koning van Spanje en de Staten der Republiek ge- sloten was, de invoering van de reformatie en van Gereformeerde Dienaren in de ker- ken van de Meijerij van »Hertogenbosch geschied is door den Bosschen Kerkeraad, met Deputaten van alle provincien.

«Dit alles heb ik gemeend bij deze ge- legenheid te moeten vermelden, opdat toch de kerken, en hare Kerkeraaden, Classen en Synoden nauwlettend toezien, dat de Deputaten der Synode niet ten slotte het karakter krijgen van bisschoppen of aarts- bisschoppen of patriarchen, en dat zij niet gehouden worden voor eene verte- genwoordiging der Synode, voorzien van dezelfde of van gelijke macht als de werkelijk vergaderde en zitting houdende Synode zelve, bij alle mogelijke zaken en aangelegenheden die binnen het ressort van die Synode zich voordoen of te berde gebracht worden. Zulk eene macht van de Synodale Deputaten heeft de door veelzijdige geleerdheid vermaarde Grotius zich blijk- baar ingebeeld, toen hij in zijn »Pietas Ordinum Hollandiae" hen tusschen-regenten noemde. En gelijke besturende macht hebben buitenlandsche Godgeleerden hun blijkbaar toegeschreven, toen zij daar- uit zochten te bewijzen, dat de Ne- derlandsche kerken, wel niet in naam, maar dan toch metterdaad, bisschoppen heb- ben. Welke verkeerde meening ik getracht heb hun te ontnemen, boven, Deel I, blz. 111.

«Laten intusschen de Deputaten der Synode toezien, dat zij hunne bemoeiingen niet uitstrekken tot kerkelijke zaken en aange- legenheden, waaromtrent zij geenen bepaal- den en uitdrukkelijken last van de Synode hebben; opdat zij niemand aanleiding geven om te droomen, dat zij het karakter van tusschen-regenten of van bisschoppen zou- den hebben."

F. L. RUTGERS.

Recensie.

Sward, de Germaansche gevangene; een verhaal uit den tijd van Jezus' omwandering op aarde; naar het Engelsch, door de schrij- fter van »de familie Schönberg-Cotta"; met een inleidend woord van Dr. J. P. Hasebroek.

Dit verhaal, eene soort van historisch roman in Christelijken geest, zal zonder twi- fel door velen met genoegen gelezen wor- den, en kan ook bij velen een goeden in- druk achterlaten. Uit historisch oogpunt beschouwd, toont het zeker het gebrek, dat aan dergelijke werken bijna altijd eigen is, n.l. dat de personen, die ten toneele ge- voerd worden, doorgaans denken en spreken, zooals kinderen van de 19e eeuw dat in hunne omstandigheden zouden gedaan heb- ben. Maar de schrijfter is toch blijkbaar geen vreemdeling in den tijd, waarheen zij hare lezers verplaatst. Aan minder kundigen kan dit boek althans eenig denkbeeld geven van het leven in de eerste eeuw onzer jaar- telling.

Jozef, bemind — gehaat — verhoofd; door P. B. Meijer; uit het Engelsch ver- taald; met eene voorrede van Dr. J. H. Gunning 5-Hen.

Het is de welbekende geschiedenis van Jozef, die hier wordt uitgewerkt, verklaard en toegepast, en dan niet alleen voor kin- deren, maar ook voor volwassenen. De be- schouwingen, die uit die geschiedenis wor- den afgeleid, zijn in menig opzicht goed geschreven; zij bevatten veel schoons en goeds, ook veel puntig en treffends. Maar toch tereizelfer tijd ook veel bedenkelijks. Bij het verhalen der geschiedenis is vaak aan de verbeelding te veel toegegeven. Bij de verklaring is te veel moeite gedaan, om letterlijk in alles eene typische beteekenis te zoeken. En zoowel met betrekking tot de Heilige Schrift, als ook met betrekking tot de geloofsleer in het algemeen, komen telkens denkbeelden voor, die zeer zeker niet overeenkomstig de Gereformeerde be- lijdenis zijn. Zoo b.v. stuit men reeds in de eerste bladzijden op voorstellingen als deze: »De kleine aanwijzingen doelen op voller, rijker openbaringen. Is dit ook niet waar, wat den dood van onzen geliefden Heer aangaat? De Grootte Werkmeester aller din- gen vervulde de wereld met voorscha- duwingen en verlangens lang vóór het kruis stond op den heuvel Golgotha. Men vindt die in Heideische mythen of in oude ge- zegden en zangen, ook wel in roerende gebeurtenissen in de geschiedenis der men- schen, maar vooral in den Bijbel" (blz. 10). En een weinig verder: »Het moet Jakob veel gekost hebben van zijn geliefden Jozef te scheiden; en dit kan begrepen worden door degenen, die dierbaren verloren heb- ben. Maar wie kan berekenen, hoeveel het den Eeuwigen God moet gekost hebben, Zijn eeniggeboren Zoon te zenden, die in Zijn schoot was, en die van eeuwigheid met Hem geleefd had? Laat ons toch niet denken, dat God gevoelloos is als een sfinx, die gevoelloos en met versteende oogen over de woestijnvlakte staart. Als Zijn liefde is als de onze, en wij weten dat zij dit is, dan moet Hij lijden door dezelfde oorzaken, die ons doen lijden, maar geveurendig aan de kracht en eeuwigheid Zijner natuur" (blz. 15). Onbepaald aanbevelen kunnen we dit boekje dus niet.

F. L. RUTGERS.

Voor Kootwicks Scholen.

Ingekomen bij Dr. HOUTAAGERS: Voor Koot- wicks scholen van Dr. H. te Vilsingen f. 1.—; letter P. te »Gravenhage f. 2.—; van Dr. de Jong te Zwijndrecht, Vereeniging voor In- en Uitwendige Zending f. 5.—; van P. Doorkamp te Zwolle, gevonden in de collectie der diaconie, kerk B, voor Kootwijk f. 3.50; van den heer Koopman te Putten, van eene vriendin f. 10.—.

Officiële Berichten.

Met verkorting uit het Kerksblad van 7 December.

Vergadering der Classis Assen, gehouden 13 Nov. 1894.

Naar toerbeurt is Dr. J. G. Hekkert praeses; Dr. G. H. Zahn laat zich het scribaat welgevallen. De notulen werden gelezen en goedgekeurd.

De gedeputeerden naar de Provinciale Synode brengen verslag uit.

Eene instructie van kerk B te Smilde luidt: »Indien de kerkeraad besloot een vasten oefe- naar aan te stellen, zou de Classis daartoe hare goedkeuring kunnen geven?" De vergadering oordeelt, op deze vraag niet te mogen ingaan, om reden kerkelijke vergaderingen voor leiten geplaatst moeten worden, en niet op mogelijke gebeurtenissen mogen voortuit loopen. Evenwel laat zij eenige vrije discussie over de zaak der oefenaars toe, waarvan gebruik gemaakt wordt.

De vergadering wordt met gezang en dank- zegging besloten.

Vergadering der Classis Zwolle, gehouden te Zwolle 13 en 14 November.

In 't moderamen nemen zitting Dr. Segboer als praeses en Dr. Meijer als scriba.

De Classis gaat over tot het examineren van de heeren Dwarshuis en Los, her. predt. te Oldemarkt en te Zalk.

Als deputaten der provincie zijn tegenwoor- dig Dr. Scheps en Dr. Allaart, beiden van De- venter.

Na gunstig advies van H.H. deputaten, be- sluit de Classis met algemeene stemmen tot toelating der Candidaten. Nadat deze uitslag door den praeses in hartelijke bewoordingen aan de broeders is medegedeeld, sluit de praeses deze vergadering met dankzegging.

Buitenland.

Duitschland. Uit de Wurtemberg- sche Synode.

De Wurtembergische Synode der landkerk is van 20—22 November, drie dagen lang, bezig geweest om de vragen te behandelen, die betrekking hebben op de leertucht. De beraad- slagingen werden geopend door Dr. Lechler, den Senior der Synode, die opmerkte, dat de strijd om de belijdenis in de kerken was gedragen, zoodat ook in de vergadering moest beslist wor- den of de landkerk den schat, door de refor- matie haar geschonken, zou vasthouden, dan of zij zich aan eene nieuwe reformatie onderwerpen wil. Er was een stuk ingekomen van de predi- kanten Finck, Gmelin, Steudel c. s. waarin zij te kennen gaven, dat zij langs den weg van onderzoek tot het inzicht waren gekomen, dat de kerk een tal van verouderde bestanddeelen in hare leer had. In het geheim had men afwij- kende richtingen in de kerk toegelaten, doch dit was een toestand die der kerk onwaardig is, daar zij officieel de nieuwere beschouwingen verwerpt.

Een lid der commissie van advies antwoordde hierop, dat de Wurtembergische kerk openlijk afwijkende meeningen in haar boezem had toe- gelaten; zij had scheurmakers en »gemeenschap- pen" ruinte genoeg gelaten en was alleen in de uiterste gevallen tot uitsluiting gekomen. Daar- mede verklaarde zij echter niet, dat men voor zulke afwijkende meeningen de deur wijd wilde open zetten en haar formeel recht worde toege- kend. De kerk duldt ook in hare leeraren zulke afwijkende meeningen, zonder die meeningen daarom in bescherming te nemen of daaraan gelijk recht met de belijdenis van de kerk toe te kennen. De ondertekenaars van het adres geven te kennen dat zij, die hunne afwijkende gevoelsdeelen, in de meerderheid zijn en dre- gen, dat, wanneer men hen niet tegemoet komt en hun openlijk hun recht waarborgt, zij dit recht nemea zullen. Hierop antwoordde de spre- ker, dat men het antwoord op zulke dreigingen over kan laten aan het hoogste kerkbestuur. Wanneer zij zich echter beroemen op hun over- macht, dan staat er geschreven: »Vrees niet, gij klein kuddeke." Zegt men, dat de kerk eenvou- dig de plicht heeft om derzaken, die van de leer afwijken, buiten de deur te zetten? Hierop ant- woordde spreker: dit kunnen, mogen en durven wij niet. Het is onze taak te wachten en te ho- pen, te getuigen in liefde en ernst, te wachten of en wanneer de Geest des Heeren eene ommekeer in de geesten tot stand brengt. Voorts werd aangehouden, dat het dwaasheid was, om te zeg- gen naar Rom. 14, die een geloofartikel belijdt, belijdt het den Heeren, en die er een niet aan- neemt, die laat het den Heere achterwege. Het gold niet dingen, die men doen of laten kon, maar zaken die het leven der kerk betroffen. Spreker liet uitkomen welk een diepgaand ver- schil er bestaat tusschen hen die Christus als eeuwigen Zoon Gods belijden, en die Hem als zoodanig verwerpen.

Daarna nam een tweede rapporteur het woord en betoogde, dat de verschillen, die openbaar geworden waren, niet betroffen de z. g. histori- sche critiek, maar de verhouding van God tot de wereld; de vraag is er eene werkelijke open- baring Gods, of wonderen en gebedsverhooring mogelijk zijn of niet, of in Jezus Christus de eeuwige Zoon Gods in de wereld gekomen is en of hij werkelijk persoonlijk bij de zijnen tegenwoordig is.

Daartegenover verhiel zich Dr. Hilber om de moderne ideën te bepleiten. Wij kunnen het ons niet ontveinen, dat zijn redebeeld heel wat krachtiger was dan dat van zijn beide voorga- ners, trouwens was het standpunt, waarop hij zich plaatste, meer waar en eerlijk. Na eerst eene poging gewaagd te hebben om aan te toonen dat de rechtinnigen en de modernen eigenlijk hetzelfde beleden, voer hij voort met te zeggen, dat wanneer men ontkent, dat een predikant, die de nieuwe denkbeelden volgt, met zegen wer- ken kan, er ook geen vrede zijn kan. Dan blijft er voor eene kerk die op hare eer gesteld is niets anders over als om te zeggen: weg met hen. Dan moeten vóór alles de theologische faculteiten aan eene grondige reiniging onder-

worden worden. Men make er dan ernst mede. Stent men toe, dat de moderne en de orthodoxe denkbeelden in een hogere eenheid kunnen worden samengevat, dan is er ook niets tegen om een grotere vrijheid in het gebruik van een theologisch getuigenis te belijden te geven. Moet men dan geen meerdere speelruimte laten bij het onderteekenen van deze belijdenisschriften? Men erkent dat de hogere eenheid is tusschen de verschillende opvattingen van het Christendom, doordat men predikanten, wiens denkwijze men kent als aan de belijdenis afwijkende, aanstelt, ja zelfs roept om de hogste ambten in de kerk te vervullen, terwijl ook het recht van bestaan der onderscheidene richtingen in de theologische wereld door niemand ernstig bestreden wordt.

De debatten werden gesloten door een rede van den Generaal-Superintendent en Over-Consistorial Rath prelaat D. Wittich (welk een titels!) Deze nam een z.g. bemiddelend standpunt in, hetwelk ook door het Consistorium tot hertoe ingenomen was en waaraan het getrouw blijven wil. Op de bedenking dat het Consistorium inconsequent was, antwoordde hij, dat ook het leven zijne antinomieën heeft, waarmede men rekening moet houden. Er bestond een zekere spanning tusschen de resultaten der wetenschap en de eischen der praktijk. In dezen nood heeft het bestuur alle redenen om mild te zijn; en het moet er aan denken, dat de koning der kerk, ook met het oog op de dienaren der kerk, heeft gezegd, dat hij het gekrookte riet niet wil verbreken en dat hij de rookende vlaswiek niet wil uitblussen. Vertrouwende op de opvoedende macht van het ambt, kan de kerk ook nog zoekenden tot den kerkdienst toelaten, wanneer zij maar den wil hebben om de kerk te dienen; deze milde praktijk heeft reeds menige edele kracht voor de kerk behouden en de splitsing in twee legerkampen verhinderd. Ook had deze gedragwijze ten gevolge, dat de karakters oprecht bleven; en het is zeker goed, dat bij examina de kandidaten voor hunne dogmatische gevoelen durven uitkomen. Maar bij dit alles moet de kerk toch hare leer hebben, waaraan te herkennen is wat volgens hare overtuiging waarheid is; want zonder vaste vormen kan men niets bewaren. Daarom heeft de kerk hare belijdenis noodig en moet hare dienaren aan haar binden. Daarom heeft zij ook hare liturgie noodig en hare agenda naast de verscheidenheid die zich in prediking en onderwijs openbaren mag en moet.

Hiermede waren de algemeene beschouwingen afgesloten. Daarna begonnen de debatten over de onderteekeningformule voor de predikanten. Tot hertoe moesten de predikanten zich verbinden om bij hunne voordrachten en bij het godsdienstonderwijs zich aan de H. Schrift te houden en zich geen afwijking van het Evangelisch leerbegrip, gelijk dit voornamelijk in de Augsburgische confessie begrepen is, veroorloven. Men stelde voor, het woord „Evangelisch leerbegrip“ te veranderen in „grondwaarheden der Evangelische leer“. Doch men begreep, dat daarmede aan een ieder werd vrijgelaten om uit te maken wat tot de grondwaarheden behoort, en wat niet. Daarom werd de voorgestelde wijziging eenvoudig afgewezen. Maar als men meent dat daarmede iets verkeerds werd dat ten goede der landkerk kan werken, verijst men zich zeer, want met groote meerderheid van stemmen werd de volgende motie aangenomen: „Doordat de Synode de verklaring van het koninklijk Consistorium van 26 Jan. 1893 overneemt, volgens welke het geen predikant verboden is, de Christelijke waarheid onmiddellijk aan de H. Schrift te ontleenen en voor te stellen, indien slechts de zakelijke en historische samenhang met de grondgetuigenissen, in welke de Evangelische kerk hare opvatting van de Schrift nedergelegd heeft gewaarborgd blijft“ — verklaart zij het verzoek om verandering der onderteekeningformule voor beantwoord.“

Dat daarmede het besluit om de onderteekeningformule te laten gelijk het sedert 1827 geweest is verworpen wordt, is ons duidelijk genoeg.

Op ons maakte de handelingen der Württembergische Synode een treurigen indruk. Niet één lid der Synode die het opnam voor het recht der gemeente om door hare leeraars volgens hare belijdenis te worden onderwezen. Niet één, behalve de modernen of Ritschlianen, die aantoonden welk een jammerlijk standpunt het kerkbestuur inneemt, dat naar omstandigheden een Schrenpf uit het ambt ontzet, omdat hij wat al te stout met zijne ontkenningen was voor den dag gekomen. Maar overigens blijven de hoogleraren in de Godgeleerdheid hun verderfelijke leer onder de studeerende jongelingschap verbreiden, waardoor de kerken steeds meer op het dwaalspoor worden geleid. Men verwacht twijfelzucht aangaande de waarheden van de fundamenteelen waarop de kerk rust, met den slechtste van de bevestigingen, wier hart verbrijfeld is vanwege hunne zonden.

Men beschouwt dit ambt als een middel om iemand van zijn ongelof te genezen, terwijl de Heere wil, dat de herders en leeraars zullen arbeiden tot opbouw der geloovigen en tot volmaking van het lichaam van Christus. Zoo wordt de dienaar des Woords een patient in plaats van een man die krachten zijne heilige roeping in den naam des Heeren het genezend medicijn door de verkondiging van Gods Woord aan de geestelijk zieken biedt.

Is het te verwonderen dat vele gemeentelieden, die treurige toestanden zien, er aan gaan denken om de landkerk, die steenen geeft voor brood, te verlaten? Bij hen, die zeggen het op te nemen voor de belijdenis, nedergelegd in de Augsburgische confessie, is niets dan betreurenswaardige halfheid te zien; men beweert te wachten op de werken des Heiligen Geestes, die de dwaling moet uitbannen, en inmiddels wederstaat en bedroeft men den Geest des Heeren.

Dat het getal van hen, die de belijdenis hunner kerk nog liefhebben nog zeer groot is, bewijst het groot getal abonnees op het *Stuttgarter Ev. Luth. Blatt*, waarvan wekelijks 135,000 exemplaren worden gedrukt. Dat er in Württemberg nog mannen gevonden worden, die er niet tegen opzien om tegen den tijdstroom op te roeien, blijkt uit het feit, dat door een aantal gemeentelieden, gelijk wij reeds mededeelden, aan den koning, als oppersten bisschop der landkerk, het verzoek gericht werd, om ten minste één hoogleraar in de Godgeleerdheid te benoemen, die op het standpunt van de belijdenis der kerk staat. Die mannen vonden geen gehoor, terwijl de 157 moderne predikanten, die der Synode verzochten om het formulier, dat kandidaten tot den H. Dienst moeten onderteekenen, te wijzigen, door het votum der Synode, feitelijk hun zin hebben gekregen. Diep treurig!

WINCKEL.

Door Kinderen.

VERZAMELEN.

VI.

DE DIEREN.

Het dierenrijk levert echter nog meer, dat voor verzamelaars te gebruiken is, dan we reeds opnoemden. Slakkenhuisjes, schelpen, horentjes en dergelijke, vindt men in vele soorten en verscheidenheden, de een al mooier dan de andere. Ook daarvan kunt ge heel aardige verzamelingen aanleggen, vooral wijl het niet moeilijk is veele soorten te krijgen, d. w. z. zulke, die ge juist in ons land niet vindt.

We zullen echter hier van afstappen, om nu nog even te kunnen spreken over verzamelingen van dingen die door menschen gemaakt zijn, b. v. prenten, munten, boeken enz.

Nemen we b. v. maar eens munten, waarvan ik wel eens bij een jongen een heel aardige verzameling heb gezien.

Maar, zult gij zeggen, ik heb geen geld om munten te koopen. Die kosten veel geld.

Natuurlijk zalveren en gouden zijn duur. Maar dat behoeft ook niet. Stel u vooreerst maar eens met koperen tevreden. Die kosten weinig en het gebeurt niet zelden, dat iemand tegen zijn zin eens een duit of een vreemd muntstuk in handen krijgt, dat hij dan wel missen wil. Als men weet dat gij ze graag hebt, zijn er wel menschen die om u denken ook.

Ge kunt b. v. munten verzamelen uit vorige dagen en ook uit onzen tijd, maar uit verschillende landen. Uit ons land b. v. halve-stuiverstukken, centen, halve centen. Uit Engeland stuivers en halve stuivers enz. Het is niet alleen aardig maar leersaam ook, zulke kleine muntstukken van alle soort bijeen te hebben, waarop het land en het jaartal, dikwijls ook het wapen des rijks en het beeld van den vorst staan afgebeeld. Ge leert er vooral de verschillende geldsoorten en geldswaarden uit kennen, wat heel nuttig is. Te beter wanneer ge opmerkt welk deel elke munt is van een grotere. Zoo'n opgaf van vreemde munten vindt ge in vele almanakken en op wandkalenders.

Kunt ge ook munten uit ouden tijd bijeen krijgen, des te beter. Ge bespeurt dan b. v. hoe vroeger menige provincie van ons land zijn eigen munt had. Hollandse duiten en Zeeuwse en Utrechtse en zoo meer, met verschillende wapens en opschriften. Ook ziet ge dan, als ge het een weinig uit kunt breiden, hoevel makkelijker de rekening van het geld nu is, dan in de tijd toen men rekende bij duiten, oortjes, pietjes, zestelven, dertiendalven en zoo meer.

Verzamelingen van prenten zijn altijd heel aantrekkelijk voor velen. Landschappen, kastelen, steden, bergen, veldslagen, natuurtooneelen, allerlei wordt op platen voorgesteld, en wie dat nu eens rangecht en netjes bewaart en vooral zorgt dat hij er wat van weet te vertellen, heeft een genot dat nog in later jaren blijft voortduren. Verstaat ge de kunst van kleuren, dan kunt ge menigmaal de prenten nog veel verfraaien, doch pas op, wie niet knap in de kunst is, bederft meer dan hij mooi maakt.

DE MOORSCHIE POSTBODE.

Niet lang geleden spraken we over den postbode in China, die het vrij wat moeilijker heeft dan bij ons.

Nu zond mij iemand dezer dagen iets dat hier volgt en dat zien doet hoe het vak van briefsteller ook elders en wel in Marokko, op de noordkust van Afrika, lang niet begerlijker is, leest maar eens:

Het voorbeeld van de Moorsche postboden, die de hun toebestuurde brieven, door de brandende zandwoestijnen van Noord-Afrika dragen, kan wel dienen tot beschaming en opwekking.

Iemand, die veel in Marokko heeft gereisd, schreef hieromtrent:

Wij ontmoetten den postbode, — een armen vermagerden Arabier, met een lederen brievenfles om den hals gehangen. Hij stond even stil, om te zeggen, dat hij van Fez kwam en naar Tangiers ging. Mijn reisgezel gaf hem een brief mede naar Tangiers, en toen stapte hij weer voort.

Deze is de eenige postdienst in Marokko en het leven van de loopers is allerommoijliks.

Zij eten niets op de reis, behalve wat brood en vijgen. Des nachts rusten zij slechts eenige uren, slapen dan met een touw aan den voet gebonden. Eer zij gaan slapen, steken zij het uiterste einde van het touw in brand, opdat zij wakker zullen worden, als het touw verteerd is, en het vuur hun voet bereikt. Zij reizen geheele dagen zonder een boom te zien of een druppel water te vinden; dringen door bosschen, waar het wilde zwijn verblijft houdt; beklimmen hoogge bergen, waar zelfs het muulder geene vastigheid voor den voet kan vinden; zij zwemen over rivieren, laten zich soms van steilen afrollen, en kruipen op handen en voeten langs rotsige hellingen op. En dit zwoel onder de heete Augustus-zon, als bij hevige najaars-regens of den verzengenden woestijnwind.

In vier dagen leggen zij den weg af tusschen Fez en Tangiers, en in acht dagen den afstand van Tangiers tot Marokko. Zoo doorkruisen zij het keizerrijk van het een einde tot het andere — alleen, barrevoets en met schamele kleeding bedekt. Als de reis volbracht is, vangen zij spoedig den terugtocht aan, met dezelfde moeijeligheden in het verschiet, — alleen slechts om eenige stuivers te verdienen.

En dan zullen er geen boden zijn, in voldoende getale, om de Boedschap des Heils te brengen aller volken, in den dienst des Heeren?

Dit verhaal is genomen uit een blad dat de *Huidenbode* heet en 't welk veel bevat dat ge wel lezen moogt. Ook is er een *Kleine Huidenbode*, waar ge misschien nog meer aan hebben zoudt. Beide bladen vertellen veel belangrijks over de zending en de heidenwereld, en hoe vroeger ge daarmee goed bekend raakt, hoe beter.

Over eenige vragen in een volgend nummer.

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEFFEN: Sneek B. D. Tom Wz. te Charlois. — Haulerwijk (Fr.) G. Groot Nibbeling te Hijken. — Nijmegen, G. van Halzema te Sideluizen, gem. Slachteren. — Fervend, J. W. v. d. Kuusen te Stedum. — Sprang, J. Dekker te Oldeboorn. — Breukelen, J. R. Dijkstra te Jour. — Oudshoorn. D. Ringnalda te IJlst.

AANGENOMEN: Modemblik, J. Tholen, cand. te Overdijk.

BEDANKT: Fijnart c. a. (N.-Br.), O. Los te Oud-Vossemeer. — St. Anna-Parechie, A. van Andel te Hilaard c. a. — Arnhem, P. Zijlman te Rozenburg c. a. — Alblasserdam B. A. Teerink te Werkendam.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEFFEN: Vinkeveen (cl. Utrecht), C. Verhagen te Zullen (cl. Amersfoort). — Eekst, H. Huizinga, cand. te Ham (Groningen). — Zwolle, A. J. Andre Douwes te 't Zand. — Wagenborgen, W. Grietshuis te Weiwerd. — Oosterlittens, J. Mees H. te Britsum c. a. — Onstvede, C. J. Leenmans te Hogeveen. — Ouderkerk aan den IJssel, J. W. H. Kullmans te Alfen aan den Rijn. — Hollandscheveld (toez.) (de maal), C. H. Callenbach te Dirke land. — Grootegast, Kattendijk en Gaast, H. Stegenga, cand. — Garmen, P. Bokma te Brunnisse. — Oudehorne, J. H. de Roope te Nijawier. — Aalten, B. ten Cate te Lopikerkapel. — Oude-Wetering, H. Visser, cand. te IJlst. — Rockanje, H. J. E. Verweij, cand. te Leiden. — Borssele (cl. Goes), F. G. Moeten, cand. te Haarlem.

AANGENOMEN: Idagahuizen en Piam, H. Visser te IJlst. — Wiltum (cl. Deventer), R. J. v. d. Meulen, cand. te Jour. — Godluse, W. J. Boelman te Gieterveen (Dr.). — Huisum, H. W. Ph. E. van den Bergh van Ejsinga te Stiens.

BEDANKT: Klundert, J. Doerenbos te Barneveld. — Bokmeer, J. D. Biersma te Ootmarsum. — Mastenbroek, J. H. Gerritsen te Lopik. — Middelburg, H. J. de Zwart te Ouderkerk aan den Amstel. — Bablonienbroek en Hill, Oude-Wetering, Luiten, Lemle en Archem, Kollumerwaag, Goen-garip, Nijega (H. O.), Stavoren en Hindelopen, H. Visser te IJlst. — IJzendoorn, H. W. Eigeman te Nieuw-Loosdrecht. — Kolderveen, F. G. Moeten, cand. te Haarlem. — West-Kapelle (cl. Middelburg), J. W. Drost te Bielezing (cl. Goes). — Langweer, G. Norel te Gaastermeer. — Loevestein, A. de Visser, cand. te Dordrecht. — Boonmeer c. a., J. D. Biersma te Haan te Ootmarsum. — Schoonoord, J. H. Gerritsen te Lopik. — Hei- en Boecop, H. Bax te Dourpaspik. — Middelburg, H. J. de Zwart te Ouderkerk aan den Amstel. — Bablonienbroek, H. B. van der Noord-Scharwoude. — Zijpe, D. Brinkcrink te Noede.

Advertentien.

L. G. WEISZ & Co,
Commissionairs in Effecten,
Prinsengracht bij de Prinsensstraat,
No. 157.
AMSTERDAM.

GOLDSCHMEDING's
Amerikaansche Orgels,
worden bij toewijding gevraagd. Men bezichtig de uitgebreide sortering of vrage Catalogi en oonditide.
Prijzen van f 60, f 70, f 80, f 100, enz. enz.
WARMOESSTRAAT N° 141,
AMSTERDAM.

Bij D. A. DAAMEN, te Londen, verscheen:
JOZEF.
Bemind. — Gehaat. — Verhoofd.
(Verzeld met 9 taferelen uit Jozefs leven).
DOOR
F. B. MEIJER.
Prijzen in zeer fraaie omslag slechts f 1.25
In prachtband. f 1.75
Het is een boek voor jongelieden en volwassenen, niet voor kinderen.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:
Voor de Vereeniging:
Aan Contributien:

Door den heer J. van der Waals te Nijkerk a.d. V. f 250; door Da. A. Schouten Wz. te Willemstad f 103.25; door den heer M. Vader Jr. te Vlissingen f 99.50; door den heer Joh. Krap te 's-Gravenhage f 549.65; door den heer J. de Haan te Zevenbergen f 61.50; door den heer H. van Noort te Loosduinen f 72.50; door den heer C. Karssen te Naarden f 53; door den heer Joh. Huisman Jzn. te Zwartsluis f 112.50; van den heer C. E. P. te A. f 5; door Da. J. C. van Schelven te Dieren f 97.50; door den heer P. Pauw te Buiksloot f 16; door den heer J. Boer te Wetsinge f 48.50; door den heer W. Wolzak Gz. te Alkmaar uit Alkmaar f 74.20; uit H. Hugoward f 23; samen f 97.20; door den heer R. de Ruiter te Harlingen f 140.50; door den heer P. Melis Aen. te Serooskerken Walcheren f 51.50; door den heer S. de Jongh Aen. te Enkhuzen f 40.50; door den heer J. Duvyn Fan. te Noordeloos f 65; door den heer P. Vermeer te Baambrugge f 29.

Aan Collecten:
(Voor de Treol. faculteit) van de Geref. kerk te Fijnart f 16.85; van idem te Willemstad f 11.74; van idem te Vlissingen A. f 11.66; van idem te Zetten f 6.00; van idem te 's-Gravenhage B. f 50.35; van idem te Helmond f 2.22.

Aan Schenkingen:
Door den heer S. de Jong Aen. te Enkhuzen, van J. T. Wz. te A. f 1. —; door den heer M. Vader Jr. te Vlissingen, gevonden in de collecten f 3.50; door Da. J. C. van Schelven te Dieren, van Meij. L. te B. f 1. —; van eenige leden der Chr. Jongel. Ver. f 0.50; van N. N. f 1. —; samen f 2.50; door Da. B. van Schelven van H. Sr. f 2.50.

Voor de Medische faculteit:
Door den heer H. van Noort, te Loosduinen, van Mr. H. A. v. d. V. f 5; van A. v. D. f 2, samen f 7.

Voor het Studiefonds:
Bij Prof. Dr. A. H. de Hartog ingekomen: door den kerkeraad te Dinteloord f 10; door den heer M. Vader Jr. te Vlissingen, gevonden in de collecten van kerk B. f 4; door den heer H. van Noort, te Loosduinen, van L. v. H. f 1; uit de cathedraalbus van de Geref. kerk f 11.75; samen f 12.75.

S. J. SEEFAT,
Penningmeester.

Hilversum.

P. VAN EIJK.

Firma JOHANNES KRAMER & Co.,
DAM 15-17, AMSTERDAM.

Koopen en verkoopen EFFECTEN, diverse LOTEN en vreemde COUPONS, Wisselen Gouden Zilveren MUNTEN en vreemde Banknoten. Sluiten PROLONGATIE en BELEENINGEN. Nemen gelden à DEPOSITO 1/2 pCt onder de prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gulden worden op vertoon terugbetaald.

DAGEN
VAN
Goede Boodschap
DOOR
Dr. A. KUYPER.

I. In den Kerstnacht.
II. Oud- en Nieuwjaar.
III. De Paaschmorgen.
IV. Op den Pinksterdag.
Ingenaad f 3.60.
In vier fraaie Stempelpanden. . f 5.60.
Elk deel afzonderlijk ingenaad f 1.20.
Gebonden f 1.75.
Amsterdam. J. A. WORMSER.

G. F. JURJAANZ, Orgelmaker.
Amerik. Orgelhandel.
Haarlemmerdijk 88, Amsterdam.
Steeds voorhanden uitgebreide sortering, van de solidite fabrieken.
Directe aanvoer. Laagste Prijzen.
VRAAG CATALOGUS.
Engros en Détail.

DE ZONDAGSSCHOOL.
WEEKBLAD onder Redactie van A. J. HOOGENBIRK.
Per jaargang franco per post f 2.50.

Inhoud van het Nr. van 5 December 1894: Proeve van behandeling van den rooster. — Een stem uit Amerika. — Opwekking tot godvruchtige opvoeding der kinderen. — Zalig zijn die honger en dorsten naar de gerechtigheid. — Velerlei voor kerstfeestvieringen. — Een straatjongen. — Vragenbus. — Advertentien.

Zij, die thans op het Weekblad inteekeken voor den Jaargang 1895, ontvangen de tot 1 Januari a. s. verschijnende nummers gratis.

Amsterdam. HÖVEKER & ZOON.

ENCYCLOPÆDIE
DER
Heilige Godgeleerdheid,
DOOR
Dr. A. KUYPER.

Drie Deelen, ingenaad f 16.75; in drie halflederen banden f 21.25. (Losse banden per stuk f 1.—).

DE UITGEVER,
J. A. WORMSER.

Vereeniging ter bevordering van Christelijke Lectuur.

VERSCHENEN:
1°. EEN HEEL GEWONE GESCHIEDENIS.
UIT DE NAGELATEN PAPIEREN VAN EEN KOOPMAN,
DOOR
A. J. HOOGENBIRK.
Geillustreerd door WILLEM STEELINK.

2°. De Rots in Zee.
UIT HET HOOGDUITSCH VAN
Prof. G. WEITBRECHT.
(Schrijver van: HEILIG IS DE LENTE DES LEVENS).
De catalogus is gratis verkrijgbaar.
Amsterdam. HÖVEKER & ZOON.

Verschenen:
Zondagsschoolrooster voor 1895.
BEWERKT DOOR
Ds. N. A. DE GAAY FORTMAN.
Geperforeerd: f 0.04; 100 Exemplaren f 3.—.
Amsterdam. HÖVEKER & ZOON.

Bij HÖVEKER & ZOON, te Amsterdam, verscheen:
Onder de Madoereezzen,
DOOR
Dr. J. P. ESSER.
MET PORTRET EN TWEE PLATEN.
UITGAVE VAN HET JAVA-COMITÉ. — Prijs f 0.40.

ELECTRISCHE DRUKKERIJ, voorheen J. J. ARND & ZONEN.

In de d
voorstelling
wen durve
alsof eenze
stige versel
gemeen wa
zelfde gesl
Hun natuu
menschenk
we intussch
toch rijst
Schrift ons
van de nat
te kunnen
van versel
natuur en
men zich e
om te veel
zich met v
die Schrift
talrijke en
richting aa
in het we
mooit; zelf
mogelijk; e
leden, dat
weet wat
door verge
gegevens
onsse kenn
En dan
moet word
ons de eng
wezens, te
zonder l
we nu op
terug. Sle
die aan d
leend werd
ons voor t
het denkb
en dat al
tegen ons,
betrift, re
afgewezen.
dat we op
een nadri
jongsten t
engelen w
met gees
belijdenis
dedigd. I
eenvoudig
voorstellen
cielele" ken
kost om
komen, d
Lateraans
spraken v
op dit pij
de zweven
Grieksche
van de en
stoord en
lijkheid v
tegen, di
Schrift op
Christus i
zelve afk
schijning
de discipe

De mo
geleerd
Toulouse
van den
heid van
gespot do
was, om
door haar
vijanden
Conds d
noten w
tot rede
deze vras
Frankrijk
Toch wa
om hem
Hugenoot
weld een
hulpvoo
der gewa
eindigde
1563, Ge